

İNGİLTERE'DE “WHIP” GELENEĞİ “WHIP” TRADITION IN BRITISH POLITICS

Dr. Gözde Müşerref GEZGÜÇ¹

ÖZ

Bu çalışma, kendine özgü siyasal geleneklere sahip Birleşik Krallık'ta parlamentoda ve siyasal partiler içinde önemli bir konumda bulunan whipleri ele almaktadır. Parlamantonun işlemeyle ilgili yasama faaliyeti sırasında etkin rol oynayan whip kurumu ilgi çekici bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Whipler başka ülkelerin parlamento ve siyasal partilerinde görülse de -örneğin Avustralya, Kanada, Hindistan, İrlanda, Malezya, Yeni Zelanda, Güney Afrika, Tayvan ve ABD- bu çalışmada Birleşik Krallık özelinde incelenecektir.

Makalede İngiliz sistemindeki whipin ele alınmasının sebebi, bu sistemin hem ilk olarak İngiltere'de uygulanması hem de diğer ülkelerden farklı olarak İngiltere'de whipin parlamento içinde daha önemli bir konumda olmasıdır. Bu bağlamda çalışmada whiplerin tarihsel süreçte ortaya çıkışı, görevleri, organizasyonel yapısı ele alınacaktır. Whiplerin görev tanımı itibarıyla lobcilik faaliyeti ile aynı anlama gelip gelmeyeceği düşünülebilir. Bu konuya da kısaca değinilecektir. Bazı konularda anlaşılabilirliği artırmak için whiplerle ilgili güncel konulardan örnekler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Whip, Parlamento, Avam Kamarası*

Jel Kodları: D72

ABSTRACT

This study deals with whips that have an important position in the parliament and political parties in the UK, which have their own political traditions. The whip institution, which plays an active role in the legislative activity regarding the functioning of the parliament, appears as an interesting tradition. Although the Whips are seen in the parliamentary and political parties of other countries - for example, Australia, Canada, India, Ireland, Malaysia, New Zealand, South Africa, Taiwan, and the USA - this study will be explored in the United Kingdom.

The reason for addressing the whip in the British system in the article is that this system was first implemented in England and unlike other countries, whip in the United Kingdom is in a more important position within the parliament. In this context, the emergence, duties, and organizational structure of whips in the historical process will be discussed. Whether Whips will have the same meaning as lobbying in terms of their job descriptions can be considered. This issue will also be briefly discussed. Some examples of current topics about whips will be given to increase clarity in some subjects.

Keywords: *Whip, Parliament, House of Commons*

Jel Codes: D72

1. GİRİŞ

Parlamente demokrasi konusunda dünya genelinde öncü olan Birleşik Krallık, kendine özgü siyasal ve yönetsel gelenekleriyle dikkat çekici bir ülkedir. Parlamente demokrasinin ilk başladığı yer olmasına rağmen günümüzde resmi yönetim şeklinin monarşi olması ve aynı zamanda parlamento ve monarşinin bu kadar uzun süre yan yana varlık gösterebilmesi çoğu araştırmacının ilgisini çekmektedir. Bu sistemde

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, gmg@mu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7227-2780

kraliçe devlet başkanlığını temsil ederken, hükümetin başını ise başbakan temsil etmektedir. Yasama faaliyeti Avam Kamarası ve Lordlar Kamarasından teşkil olan parlamentoya aittir.

Parlamentar demokrasi konusunda öncü ülke olmasına rağmen parlamenter demokrasinin en önemli özelliklerinden biri olan hukuk devleti ilkesinin en önemli mekanizması yazılı anayasanın bulunmaması Birleşik Krallık'ın siyasal geleneğindeki bir diğer dikkat çekici noktadır. Dolayısıyla devletin temel kurumlarının işleyişine dair herhangi bir kapsamlı yasa düzeni bulunmamaktadır. Bu konudaki hukuki dayanakları siyasal gelenekler ve içtihatlar oluşturmaktadır.

Birleşik Krallık'ın seçim sisteminde ve parlamentosunda da kendine özgü geleneklere rastlamak mümkündür. Çoğu ülkede genel seçimler pazar günü gerçekleştirilirken Birleşik Krallık'ta ise perşembe günü yapılır. Bunun nedeni, geçmişte İngiltere'de maaşlar ya da haftalıklar cuma günleri ödendiği için halkın hafta sonu alkol tüketimi artmasının oy verme davranışına olumsuz yansıtacak olmasına dayanır. Parlamentoda karşılaşılabilecek farklı bir gelenek sandalye sayısı ile ilgilidir. Avam Kamarası 650 üyeden oluşmasına rağmen Kamara salonunda 427 adet oturma yeri mevcuttur. Toplantılarda yeter sayı uygulaması bulunmaması ve bunun yanında her oylamaya milletvekillerinin katılma zorunluluğunun olmaması oturma yeri sorununu çok sık gündeme getirmez. Genellikle milletvekilleri, ilgi duydukları konularda oylamaya katılmaktadırlar. Bu yüzden salondaki oturma yerlerinin yeteceği düşünülmektedir. Tam kapasite katılım gösterildiğindeyse milletvekilleri salondaki basamaklara oturabilmektedirler.

Parlamentonun işlemleriyle ilgili yasama faaliyeti sırasında etkin rol oynayan “whip” kurumu ilgi çekici bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Whip teriminin İngiliz Parlamentosundaki karşılığı “grup başkanvekili” (Kara, 2012:24) ya da “parti menejerleri” (Kama, 2016:189) ya da partinin genel müdürü (Gladstone, 1927:521) olarak çevrilebilir. Whipin karşılığı olarak bu ifadeler Türkçe literatüre katkı sağlamak için yapılacak araştırmalarda kullanılabilir gibi, bu çalışma içerisinde, kelimenin orijinal halinin -whip- kullanılması tercih edilecektir.

Etimolojik olarak irdelendiğinde, whip kelimesi “whipper-in”den gelmektedir ve avcılık terimi olarak kullanılmakta olduğu görülür. Tilki avı sırasında, avcının taşıdığı kırbaçla av köpeklerini bir arada tutmaya çalışmasını ifade eder (<https://www.bbc.co.uk/academy/tr/articles/art20150408081952607>). İngiliz Parlamentosundaki kullanımı ise, önemli oylamalarda partinin bütün milletvekillerinin oylamada bulunmasını sağlamaya çalışan parti üyesi anlamına gelmektedir. Kelimenin İngiliz Parlamentosundaki ilk kullanımı konusunda 1769 ve 1772 olarak iki tarihten bahsedildiği görülmektedir (Walpole, vd., 2008:2).

Bu makale, daha çok Westminster tarzı demokrasilerde yaygın olan whip uygulamasını Birleşik Krallık özelinde incelemeyi amaçlamaktadır. Avustralya, Kanada, Hindistan, İrlanda, Malezya, Yeni Zelanda ve Birleşik Krallık gibi ülkelerin parlamentolarında bu uygulamaya rastlamak mümkündür. Bu ülkelerin yanı sıra Westminster sistemi dışında Güney Afrika, Tayvan ve ABD'de de uygulanmaktadır. Makalede İngiliz sistemindeki whipin ele alınmasının sebebi, bu sistemin hem ilk olarak İngiltere'de uygulanması hem de diğer ülkelerden farklı olarak İngiltere'de whipin parlamento içinde daha önemli bir konumda olmasıdır. Örneğin Kanada da parlamentoda whip görülmekte fakat etkileri ve sahip oldukları pozisyon İngiltere'ye kıyasla oldukça düşük kalmaktadır. İngiltere'de ise Şef Whip (The Chief Whip) başbakanın en yakın danışmanı olduğu bir ilişki söz konusudur (Ruttan, 2012:5).

Whip, Türkiye'de parlamentoda ya da siyasal partilerde karşılığı olan bir pozisyon değildir. Ancak Birleşik Krallık'tan bu uygulamayı örnek almış bir çok ülke bulunmaktadır. Bu anlamda whip konusunun incelenmesi parlamentolarda yerleşmiş farklı uygulamaların tanınması açısından önem taşımaktadır. Yapılan literatür taramasında, kısaca bahsedilmesinin dışında, whipleri etraflıca değerlendiren Türkçe kaynağa rastlanmamıştır. Çalışmanın bu açıdan Türkçe literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

2. TARIHSEL SÜREÇTE “WHIP”İN ORTAYA ÇIKIŞI

Günümüzde Avam Kamarası, seçim sistemine göre “Çizgiyi İlk Geçen/ Yarışı İlk Kazanan İlkesi” bağlamında, dar bölgelerden seçilen 650 üyeden oluşmaktadır. Seçilen bu parlamenterler, kendi partilerini desteklemeye hukuken zorunlu değillerdir. Bu ilke İngiliz Parlamentosunda yeni alınan bir karar olmayıp eski bir gelenektir. Bu gelenek İngiliz Parlamentosunda bir kontrol sisteminin yani whipin gelişmesine neden olmuştur. Kama’nın (2016:189) ifadeleriyle, “Bu sisteme göre her partide çeşitli parlamenterler “whip” olarak görevlendirilmekte ve bu kişiler partideki parlamenterlerin partinin objektifleri doğrultusunda davranıp davranmadıklarını kontrol eden; bu doğrultuda davranmaya ikna ya da tehdit eden “parti menejerleri” gibi davranmaktadır”.

Whipin ilk çıkış noktası İngiliz Parlamentosudur. The Whip’s Office’in belirttiğine göre, kelimenin parlamentodaki ilk kullanımı 1772 olarak belirtilmiş fakat başka kaynaklarda ise ilk olarak, 1769 yılında Avam Kamarası üyeliğinde bulunmuş İrlanda asıllı siyaset adamı Edmund Burke tarafından “sürek avında köpekleri toparlayan görevliden” esinlenerek kullanılmış olduğu ifade edilmektedir (Kara, 2012:24). Kelimenin sözcük anlamı olan av köpeklerinin kırbaçla bir arada tutulması Burke tarafından, devlet bakanlarının belli tartışmalar için meslektaşlarını bir araya getirmelerini benzetmede metafor olarak kullanılmıştır (Agozino, 2015:1).

Whipin ortaya çıkışı ve gelişmesi siyasal partilerin ve oy hakkının ortaya çıkışı ve gelişmesiyle paralellik taşımaktadır. İngiltere’de siyasal partiler 18. yüzyılda oluşmaya başlamıştır. “Whig” ve “Tory” sıfatları, ilk kez II. Charles döneminde kullanılmıştır. Whig’ler ona muhalif olan grubu, Tory’ler ise taraftarlarını ifade etmek üzere ortaya çıkmıştır. Önceleri bu ilk örnek partiler, basit birer parlamento grubu olup Tory’ler toprak sahibi aristokrasiyi, Whig’ler ise tüccarları ve imalâtçıları temsil ediyorlardı. Bunlar, ancak bir sonraki yüzyılda seçmen tabanına kök salabildiler ve günümüzdeki siyasal parti formuna kavuşabilmişlerdir. 19. yüzyılda bu yapı iki partili bir sistem ortaya çıkarmıştır. Whig’ler zamanla Liberal Parti’ye, Tory’ler ise Muhafazakâr Parti’ye dönüşmüşlerdir. Parti sıfatları ne olursa olsun, parlamenterleri sıradan insanlar değillerdi. Lordlar Kamarası, miras yoluyla bu unvanı edinmiş asilzadelerden ibaretti. Adına rağmen, Avam Kamarası da yüksek sınıftan, arazi sahiplerinin ve zengin insanlardan oluşuyordu. Seçimlerde rüşvet önemli bir rol oynuyordu (Roskin, 2012:32).

İngiliz siyasal parti sisteminin gelişiminde bölgesel temsil konusu oldukça önemli bir yer tutar. Bölgesel temsil konusu, kitle partilerinin gelişimi sekteye uğratmıştır. Uzunca bir süre boyunca bölge temsilcileri kendi bölgelerinin seçmenlerini temsil etmelerine rağmen ait oldukları partiyi temsil etmemişlerdir (Napier & Labuschagne, 2014:43). Yani temsilci ile parti arasındaki bağlar zayıftı. Temsilciler partilerine sadakat göstermekten ziyade seçmenleriyle daha iyi ilişkiler kuruyorlardı. Bu durum parti disiplini, uyumunu ve birliğini olumsuz etkiliyordu. Partilerin üyelerine güvenmeleri zorlaşıyor ve aynı zamanda bir konu üzerine oylama sırasında partinin desteklediği yasanın çıkmasını da tehlikeye sokuyordu.

Konuyla ilgili en çok atıf alan kaynaklardan birisi, kendisi de bu görevde bulunmuş olan Viscount Gladstone’un (1927) whipin tarihsel süreçte nasıl ortaya çıktığını ve İngiliz Parlamentosundaki rolünü kişisel görüş ve deneyimleriyle aktardığı makalesidir. Gladstone’un (1927:521) ifadelerine göre, kararsız parlamento üyeleri ikna edilmeli ve görevi başında bulunmayanlar getirilmelidir. Bu ihtiyaç, whiplerin resmi olarak atanmasına yol açmıştır. Avam Kamarasında Liberaller ve Muhafazakarlar olarak iki büyük parti belirginleşmişti. Fakat parlamento içindeki bu parti organizasyonu bugünkü anlamda bir demokratikleşme hareketiyle gerçekleşmiyordu. Seçim bölgelerinin adayları o bölgenin ileri gelen zenginleri tarafından kontrol ediliyordu. Aynı zamanda adaylar bu grupların gerçekleştirdiği özel toplantılarla belirleniyordu. Seçmenlerin maddi olarak desteklenmesi de bu gruplar tarafından karşılanıyordu. Ancak bu maddi desteğin gizli bir şekilde sağlanması gerekiyordu. Yani para “herhangi birinden” geliyor ve “birilerine” dağıtılıyordu. Bunu yapan kişi için “aydaki adam” ifadesi kullanıldı. Para dağıtılmasına rağmen seçmen oylarının parti özeline kanalize edilmesi konusunda başarı her zaman yakalanamıyordu. Yani oyları da takip edecek birilerine ihtiyaç vardı.

Yukarıda bahsedilen bu maddi destek bir çeşit rüşvetti ve bu yüzden de “aydaki adam” yani tanınmayan ve perde arkasında kalan bir figürle iş yürütüldü. Bu yolsuzlukla ilgili Ostrogorski’nin de işin farklı yönünü gösterdiği şöyle ifadeleri bulunmaktadır: “Rüşvet, İngiliz parlamento gruplarının gelişiminde oldukça büyük bir rol oynamıştır. Uzun süre İngiliz bakanları, parlamento üyelerinin vicdanlarını değilse bile, oylarını satın almak suretiyle, ‘sağlam’ çoğunluklar sağlamışlardır. Bu yöntem uzun süre yarı-resmi bir nitelik taşımıştır. Eskiden Lordlar ya da Avam Kamarasındaki milletvekillerinin, verdikleri oyların mükâfatını almak için ‘ziyaret’ ettikleri bir gişe vardı. 1714 yılında, parlamentodaki bu akçal işleri üstlenmek üzere ‘Siyasi Hazine Sekreterliği’ adıyla resmi bir örgüt kurulmuştu. Örgütün sekreteri, hükümet görevlerine yapılacak atamaları, rüşvet olarak kullanmış; bu nedenle ‘Patronaj Sekreteri’ adıyla anılmaya başlanmıştı... Daha sonraları parlamento ahlakının gitgide düzelmesine karşın bu yapı, daha sonra da sürmüştür” (<http://kuramsalaktarim.com/ingilterede-siyasi-partiler/>).

1867 yılında parlamentoda önemli bir değişim yapıldı. Benjamin Disrael’in oy hakkı konusunda çıkardığı yasayla 1.312.000 erkeğe oy hakkı tanındı. Bu yasa ile birlikte İngiliz siyasal sisteminde önemli değişimler yaşanmaya başladı. Örneğin Whig’lerin gücü azalırken Radikallerin gücü arttı, yeni bir sınıf erkek Avam Kamarasına girdi. Bu değişimler siyasal hayatın da temposunu artırdı. Avam Kamarasına giren bu yeni sınıflar siyaseti hayatlarının odak noktasına koydular. Seçimler daha çok ciddiye alınmaya ve seçmenlerin de siyasete ilgisi artmaya başladı. 1880’de yapılan seçimlerde başında W. Gladstone’un olduğu Liberaller iktidara geldi. 1885’e kadar iktidarda kalan Liberal Parti içinde bölünmeler yaşandı. Özellikle İrlanda sorunu üzerindeki görüş ayrılıkları büyük sorun kaynağı haline geldi. İşte bu şartlar altında Chief Whip öncelikli bir pozisyon halini aldı. Bölünmüş bir yapıda olan parti ve parlamento için Chief Whip’e büyük görev düştü. Her gün sabah kahvaltısından sonra Başbakan’la görüştü. Muhalif hareketleri ve birleşimleri fark edebilmek için kendi özel istihbarat birimini organize etti. Hükümet bu işin çözümü için gerekli adımları Chief Whip’in bilgi ve tavsiyeleri doğrultusunda gerçekleştirdi (Gladstone, 1927:523-524).

Yukarıda anlatılan bu süreç, whiplerin İngiliz Parlamentosunda tarihsel süreçte nasıl önemli bir pozisyon haline geldiğinin göstergesidir. Özellikle Benjamin Disrael ve William Gladstone whip pozisyonunun kurumsal bir hal almasında önemli iki isimdir. Whip pozisyonu 1700’lü yılların sonlarından itibaren parlamento içinde görünür olmasına rağmen, zaman ilerleyip demokratikleşmenin arttığı süreçte ‘ironik bir şekilde’ önemi ve vazgeçilmezliğinin anlaşılması 1800’lü yılların sonunu buldu.

3. “WHIP”İN GÖREVLERİ

Whipin İngiliz yasama sistemindeki görevlerini detaylı bir incelemeye başlamadan önce önemi üzerine yapılmış bir kaç değerlendirmeyi göstermekte fayda var. Örneğin W. Churchill’in whipi olmayan bir partiyi lağımsız bir şehre benzettiği söylenmektedir. Bu analogiye benzer şekilde eski bir parlamento üyesi Coe de whipsiz bir sistemin kazan dairesi olmayan gemiye eşdeğer olduğu belirtmiştir (Napier & Labuschagne, 2014:38). Whipin önemini gösteren başka bir açıklamada Ostrogorski’nin ifadelerinde görülebilir. “Parti lideri tarafından atanan ve partinin gizli fonundan sorumlu olan whip, partinin sahnenin arkasındaki gerçek yöneticisidir. O olmadan adayların parlamentoya gelmesi zordur ve bu konuda adayları yönetir” (Kapelusz, 2017). Bu değerlendirme ve benzetmeler whipin İngiliz yasama sistemindeki görevlerinin hayatı derecede önem taşıdığını ortaya koymaktadır.

Whiplerin görevlerinin neler olduğuna dair detaylara Eski Chief Whip olan Gladstone’un ifadeleriyle başlanabilir. Gladstone iktidar partisi ve muhalefet partisi chief whiplerinin görevlerini ayrı ayrı tanımlamıştır. Ona göre iktidar partisinin chief whipi hükümetin güvenliği ve çalışması için gerekli parlamento görevlerine odaklanmaktadır. Muhalefet chief whipi ise, işler hakkında onu bilgilendiren ve muhalefetin eylemleri, görüşleri ve istekleri hakkında ona danışan Government Chief Whip’le günlük iletişim halinde olmaktadır (Gladstone, 1927:525). Bu noktada Gladstone’un kendi dönemindeki chief

chiplerin görevlerine odaklandığını belirtmek gerekir. Üzerinden uzun süre geçmiş olmasına rağmen bu temel görevlerin devam ettiği söylenebilir.

Günümüzde whiplerin görevlerine bakılacak olursa en üst sırada, üyesi buldukları partinin beklentisi doğrultusunda, parti üyesi milletvekillerinin oylamalara ve Kamara çalışmalarına katılmalarından ve bu anlamda parti içi disiplinin sağlanmasından sorumlu oldukları belirtilmelidir. Bunun yanında whipler, Kamara gündeminin belirlenmesi sürecinde aktif bir rol oynarlar. Bu süreçte üyesi buldukları partilerin gündeminde yer alan konuların Kamara gündemine alınması için çalışırlar. Aynı zamanda chief whipin bir diğer hizmet alanı, hükümet gündemini Kamara gündemine taşımada aracılık yapmasıdır (Kara, 2012:24).

Whipin esas görevi parti üyelerinin parlamento (meclis) işlerine katılımını ve mümkün olduğunca çok milletvekilinin, partilerinin istekleri ve düşünceleri doğrultusunda oy vermelerini sağlamaktır. Bu, whiplerin birincil görevidir ve bu görevlerini yerine getirirken çeşitli ikna etme araçlardan yararlanırlar. Bu yapılarırken de sahne arkasından güzel sözle ikna ederek (cajole) üyelerinin fikirlerini istedikleri mecrada buluştururlar. Whipler ile ilgili eklenebilecek bir diğer görev alanı da partiler arası tartışma ve müzakereler için “genel kanal” olarak hizmet etmeleridir (Ruttan, 2012:5-6).

Yukarıda bahsedilenler whipin temel görevlerini oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra whipin görevleri çeşitli başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Örneğin Abel (1955:230) bu görevleri altı başlıkta toplamıştır. Bunlardan birincisi Parlamento (House) yapmaktır. İkincisi, Parlamento oylamayı sağlayarak korumaktır. Üçüncü olarak, bakanı alkışlarlar. Dördüncüsü, Avam Kamarasındaki kurulmuş tek düzenli parti organizasyonudur. Beşinci görevi, başbakan tarafından tasarlanan planları yürütmek ve işleyişini kolaylaştırmaktır. Altıncı ve son olarak da, Bakanlar Kurulu’na bazı konularda parlamentoda dönem programı hazırlamaktır.

Başka bir kaynakta Searing ve Game (1977:361) tarafından yapılan sınıflandırmaya bakıldığında ise dört başlık görülmektedir: İrtibat, disiplin, yönetim ve idari görevler. Burada irtibat, whiplerin meclis içindeki ve üyeler arasındaki olaylardan haberdar olmasını yani bilgi akışını ve iletişimi ifade etmektedir. Disiplin, parlamentodaki işleyişin devam etmesi için otoritenin tesisini ifade eder. Örneğin, oylamalara katılma konusunda whiplerin üyeler üzerindeki etkilerine bu başlık altında yer verilebilir. Yönetim başlığı için whiplerin temel görevi olduğu söylenebilir. Parlamento işlerin planlanması ve yapılandırılması bu başlık altında değerlendirilebilir. İdari görevler ise konuşmacıları izleme, parlamentoda kimin, ne zaman ve hangi konuyu konuşacağını belirme gibi konulardır.

Whiplerin görevleri genellikle oylamayla ilgili olduğu bilinse de, bunun dışında bakanlar ve milletvekilleri arasında bilgi alışverişi için bir kanal görevi de görürler. Ayrıca whiplerin bir diğer önemli işlevi de ‘eşleştirme’ (pairing)’dir. Bu, bir parti üyesinin bulunmaması durumunda, karşı partiden bir milletvekilinin de oylamaya katılmaması için ikna edilmesi anlamına gelmektedir (Loveland, 2018:110).

Eşleştirme, ilgi çekici bir konu olarak görülmektedir. Aynı zamanda üzerinde ciddi tartışmaların döndüğü örneklere sahiptir. Milletvekilleri bazen oylamaya katılmak için uygun olmayabilirler. Hasta olabilir, deniz aşırı seyahatlerde bulunabilir ya da annelik-babalık iznine ayrılabilirler. Bu gibi durumlarda milletvekili, karşı partinin milletvekiliyle eşleştirilecek ve her ikisi de oy kullanmayacaktır. Bu informel bir uzlaşma olup milletvekilleriyle whiplerin arasındaki güvene dayanır. Bu nedenle hangi milletvekillerinin eşleştirildiği Parlamento Tutanağına (Hansard) kaydedilmez. Ancak parti kendi milletvekilinin ismini oylama listesinde göremiyorsa bunun nedeni eşleştirme olabilir. Örneğin Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrıldıktan sonra ticaret politikasını düzenleyecek olan Ticaret Yasası’nın (Trade Bill) parlamentoda oylanması sırasında Liberal Demokratlardan Jo Swinson, Muhafazakarlardan Brandon Lewis ile eşleşti. Bu, her iki milletvekilinin Ticaret Yasası’yla ilgili oturumlarda oy kullanmayacakları anlamına geliyordu. Ancak daha sonra Lewis’in kritik oturumlarda oy kullandığı fark edildi. Hatta Swinson bu durumu twitter hesabından Lewis ile mesajlaşmalarını

yayınlayarak deşifre etti. Bunun üzerine Lewis kendi twitter hesabından özür dileyerek ve hızlı gelişen durumlarda whiplerin affedilebilir hatası olarak değerlendirdiğini ifade etti (Thompson, 2018).

3.1. “Whip”lerin Oylamalardaki Rolü

Her perşembe günü milletvekillerine, gelecek hafta hangi konuların görüşülüp tartışılacağını ve Avam Kamarasından geçeceği gündem olarak whipler tarafından verilir. Bu gündemlerde her yasanın altında içeriğine bağlı olarak önem derecesini gösteren çizgiler bulunmaktadır. Bu çizgiler tek çizgi, iki çizgi ve üç çizgi olmak üzere üç kademelidir. Sayı arttıkça milletvekillerinin katılımı da o kadar önemli olmaktadır. Yani bu kategoriler oylama konusunun ciddiyet derecesinin de göstergesidir. Bunun dışında parti liderinin bir konu üzerinde spesifik görüşü yoksa, milletvekillerinin istedikleri yönde oy kullanmalarına izin verilir.

Tek-çizgi, bir konu üzerinde parti politikasına göre yönlendirmek için milletvekillerinden oylamaya katılmaları talep edilir ancak bunu yapmaları beklenmez. Ayrıca milletvekilleri oylamada bulunmayacaklarsa whiplere haber vermelerine gerek yoktur. Eğer oy kullanacaklarsa whiplerin talimat verdikleri yönde davranmaları beklenir. Bu kademedeki oylama tartışmasız ya da önemsiz oylamalarda kullanılır. İki-çizgi, nasıl oy kullanılacağına dair daha ciddi talimatları ifade eder. Milletvekillerine oylamaya katılmalarının “gerekli” olduğu ve parlamento binasında kalmaları ya da binaya yakın olmaları beklenir. Talimat verildiği şekilde oy kullanmaları gerekir. Eğer oylamaya katılmayacaklarsa whiplerden izin almaları gerekir. Bu kademedeki oylamalar anahtar konularda kullanılır. Üç-çizgi, talimatın ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin güvensizlik oyu üç-çizgi ile tanımlanan bir oylamadır. Bu çizgiyi gördüklerinde milletvekilleri oylamaya katılmalarının ne kadar önemli olduğunu anlıyorlar. Hatta üç-çizgi, milletvekilleri için oylamaya katılma konusunda bir zorunluluk bulunduğunun da göstergesidir (Marshall, 2019).

Burada şöyle bir soru akla gelebilir: Bir milletvekili whipe karşı koyarsa ne olur? Whipe uymamanın tam olarak saptanmış bir cezası yok; ceza, bireysel ve siyasal duruma bağlı olarak değişmektedir. İşin bir diğer tarafı da milletvekilinin oylaması kamuya açık olmadığından, hangi yönde oy kullandığı tam olarak belli olmamaktadır. Olası cezalar maddi yaptırımlardan ziyade, milletvekilinin parlamentodaki ve siyasetteki yükselişini engelleyici yöndedir. Örneğin genel seçimlerde tekrar aday olma ve seçilme durumunu etkileyebilmektedir. Ayrıca whip, bir milletvekilini partiden uzaklaştırabilir. Bu milletvekilinin görevinin sona ermesi anlamına gelmez. Vekillik görevine parlamentoda bağımsız milletvekili olarak devam eder, kendi partisiyle ilişkisi kesilir (Marshall, 2019). Bu durum aslında whipe uymamanın en ağır cezası olarak değerlendirilebilir. Siyasal jargondaki ifadesi whipin geri çekilmesidir (whip being removed/ whip withdrawn/removing whip). Eğer milletvekili -ya da milletvekilleri- ciddi oylamalarda whiplerin, dolayısıyla partinin belirlediği yönde oy kullanmaya muhalefet eder ya da başkaldırırsa (rebel), bu milletvekilinden whip geri çekilir. Whipin geri çekilmesi, vekilliği devam etse de bu milletvekilinin partisiyle ilişkisinin kesildiği ve bir dahaki seçimlerde aynı partiden aday olamayacağı anlamına gelir.

Bu konuyu güncel bir örnekle açıklamak, anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Avam Kamarasında 4 Eylül 2019 tarihinde AB’den ayrılmaya ilgili bir yasanın oylanması sırasında Muhafazakar Parti’den 21 milletvekili partinin genel tutumu dışında hareket etmiştir. Oylamadan saatler sonra Chief Whip Mark Spencer, bu milletvekillerinden whipin geri çekildiğini duyurmuş ve onları bilgilendirmiştir. Bu durum aynı zamanda Muhafazakar Parti’nin milletvekili sayısının düştüğü anlamına da geldi (<https://www.bbc.com/news/newsbeat-49578000>).

Muhafif bir milletvekilinin cezalandırılmasına kim karar veriyor, sorusunun cevabı ise tamamen siyasi bir mesele olarak görülüyor. Eğer milletvekilleri geniş bir destek alırlarsa ya da parti liderinin sempatisini kazanırlarsa cezadan kurtulabiliyorlar (Marshall, 2019).

Bazı özel oylamalarda whipler görevden çekilir ve oylama üzerinde herhangi bir etkilemede bulunmazlar. Bu durumlarda milletvekilleri “serbest oylama” yaparlar. Bunlar genellikle -kürtaj, ötenazi

ve idam gibi- vicdani konularda yapılan oylamalardır. (<http://www.w4mp.org/library/parliament-guides/whos-who/whips-and-their-work/>). Bu oylamalarda whiplerin etkisi görülmez.

Bu başlıkla ilgili olarak son eklenebilecek konu da, Birleşik Krallık'ta parlamento üyelerinin oylamaya katıldıklarını ya da itaatsizlik (rebel) gösterdiklerini tahmini olarak istatistiki olarak yayılan bir sitenin varlığından bahsetmek gerekir.² Bu site bir devlet kurumu olmayıp bağımsız bir kuruluş olarak hizmet vermektedir. Hem Avam Kamarası hem de Lordlar Kamarasıyla ilgili bu konudaki istatistiklere ulaşılabilir. Avam Kamarasıyla ilgili istatistikler 1997, Lordlar Kamarasıyla ilgili istatistikler 1999 yılından itibaren ulaşılabilir haldedir.

3.2. Lobicilik ve “Whip”:

Buraya kadar anlatılanlarda whipin parlamento ve siyasal partiler içinde bir pozisyon olduğu ve esas görevlerinin oylamalarda vekillerinin parti istekleri ve düşünceleri doğrultusunda oy vermelerini sağlamak olduğu belirtildi. Whip pozisyonuyla ilgili bu bilgiler akıllara lobi faaliyetiyle benzerliği olup olmadığı sorusunu getirebilir. Whip ve lobi faaliyetleri ilk bakışta teknik anlam bakımından, yasama faaliyetlerini etkileme açısından birbirine benzediği düşünülebilir. Lobi kavramı üzerine pek çok tanımla karşılaşmak mümkündür. Örneğin, lobicilik yasama üyelerini etkilemeye yönelik olabildiği gibi hem yasama hem de yürütme üyelerini de etkilemeye yönelik olabilir. Bunların yanı sıra lobicilik bazen rüşvet vermeyle de ilişkilendirilebilir (Aslan, 2015:1). Fakat içerik bakımından bu iki kurum aynı değildir. Whipler, parlamento iç tüzüğünde düzenlenmemiş olsalar da, parlamento içinde bir kurum ve parti içinde bir pozisyon olup kendi partisi lehine oylamayı ve temsilcilerin oylamaya katılımlarını sağlamakla yükümlüdür. Lobi ise, devleti idare edenler veya karar alıcılar üzerinde çeşitli yollardan etkinlik sağlayarak, istenilen yönde karar aldırma amacıyla faaliyet gösteren gruplar ya da kuruluşlardır. Aynı zamanda önemli siyasal aktörlerden olan baskı grupları da lobicilik faaliyetlerinde bulunabilirler.

4. “WHIP” SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ VE ORGANİZASYON YAPISI

Whip pozisyonu 1801 yılında aldığı Hazine Parlamento Sekreteri (Parliamentary Secretary to the Treasury) makam ve unvan ile resmîyet kazanmıştır. Bu dönemde önemli oylamalarda üyelerin parlamentoda bulunmaları için davet mektubu gönderme sorumlulukları vardı. Bu rolün karşılığı, daha sonra Maliye Bakanlığına dönüşen Maliye Sekreterliği idi. Whipler, İngiliz Krallığı bölgesinde yönetimle ilgili olanları da içeren atamalar için önerileri de kontrol altına alarak gayri resmi olarak Patronaj Sekreteri unvanı kazandılar. Zaman içinde muhalefet de kendi whip organizasyonunu uyarlamaya başladı ve daha resmi bir parti yapısı örgütlendi (Ruttan, 2012:4). Günümüzde Avam Kamarasında iktidar partisinin *chief whip*'i, hala Hazine Parlamento Sekreteri ünvanıyla (Parliamentary Secretary to the Treasury) kabinede devlet bakanı olarak yer almaktadır (Karasu, 2009:197).

Whipler kendi partileri tarafından atanırlar. Parlamentodaki her parti whip atamaktadır. Whipler seçimle değil, atamayla iş başına gelmektedirler. Her parti lideri chief whipi seçer ve ardından chief whiplerde kendi vekillerini seçer. Avam Kamarasında whipin kurumsallaşmasına bakıldığında bir şef whip, üç ana partinin üyesi yardımcı whipler ve diğer partilerin whip üyelerinden oluşan bir yapı vardır. İktidar partisinin chief whipi başbakanın sağ kolu gibidir. Hatta Kamaradaki oturma düzenine göre başbakan ve whip yan yana sandalyelerde konumlandırılmışlardır. İktidar partisinin whipleri parlamentoda ve Kabinede çeşitli görevlere atanabilmektedirler. Buna karşılık muhalefet partisinin whipleri bu tarz görevlerde yer almazlar. Partilerde bazındaki örgütlenmeye, bir chief whip (the chief whip), onun yardımcısı deputy chief whip ve diğer whipler (asistan whipler) bulunmaktadır. Whiplere ülkenin belirli bölgeleri -ki bu bölgeler genellikle whiplerin kendi seçim bölgeleridir- veya hükümetin belli departmanları için sorumluluk verilir. Örneğin, whiplerden kendi sorumluluk bölgelerindeki üyelerin

² Bknz. <https://www.publicwhip.org.uk/faq.php#clarify>

oynamaya katılmalarını sağlamaları beklenir. Yine bir whip hükümet departmanından sorumluyorsa ilgili birimde bakanlık toplantılarına katılmaları ve bu toplantılarda gerekli mevzuatın kabul edilmesi için yardımcı olmalıdır (Walpole, vd., 2008:7).

15 Şubat 2020 itibariyle whip pozisyonlarındaki üyeler ve atandıkları pozisyonlar şu şekildedir (<https://www.gov.uk/government/news/latest-updates-on-ministerial-appointments-13-february-2020>)

:

- Chief Whip (Parliamentary Secretary to the Treasury): The Rt Hon. Mark Spencer
- Deputy Chief Whip (Treasurer of HM Household): Stuart Andrew
- Whip (Comptroller of HM Household): Mike Freer
- Whip (Vice Chamberlain of HM Household): Marcus Jones
- Whips (Lords Commissioners of the Treasury):
 - James Morris
 - Rebecca Harris
 - Iain Stewart
 - David Rutley
 - Maggie Throup
 - Michael Tomlinson
- Assistant Whips:
 - Leo Docherty
 - David TC Davies
 - Alex Chalk
 - Tom Pursglove
 - Maria Caulfield
 - Nigel Huddleston
 - Eddie Hughes

Bu üyelerin bazıları bakanlık seviyesinde ya da ona denk pozisyonlara atanmış olsalar da aynı zamanda hepsi Muhafazakar Parti'nin milletvekilidir. Milletvekilleri bu atandıkları görevler için ek ücret almaktadırlar (Kara, 2012:24).

Yukarıdaki Muhafazakar Parti'nin whiplerine karşılık İşçi Partisi'nin whipleri de şu şekildedir (<https://labour.org.uk/people/shadow-cabinet/>):

- Muhalefet Chief Whip (Opposition Chief Whip): Nick Brown
- Lordlar Kamarasının Muhalefet Chief Whip'i (Lord's Opposition Whip): Lord McAvoy
- Yardımcı Chief Whip (Deputy Chief Whip): Alan Campbell
- Eşleştirme Whip'i (Pairing Whip): Mark Tami
- Kıdemli Whip (Senior Whip): Jessica Morden

Yukarıdaki İşçi Partisi'nin whipleri ise Muhafazakar Parti'nin aksine sadece parlamento ve parti içindeki pozisyonları tutmaktadırlar.

Bu noktaya kadar whiplerle ilgili ortaya konulan işleyiş, görevler ve tarihsel süreç onların siyasal sistemde kilit bir aktör olarak değerlendirildiğini gösterse de, güncel tartışmalarda parlamento içindeki bu pozisyonun kaldırılabilirliği ya da reform yapılabilirliği yönünde eleştirel bakışlar da vardır. Aşırı güce ve çeşitli ayrıcalıklara sahip oldukları için eleştirilmektedirler. Atamalardan, milletvekillerinin ne yapacaklarını söylemeye kadar varan yetkileri onları bir hedef haline getirmektedir. Örneğin whip, bir milletvekilinin hangi odada kalacağı gibi küçük bir konuya dahi karar verebilir (Hencke, 2009).

SONUÇ VE ÖNERİLER

İngilizlerin kendine özgü siyasal gelenekleri içinde önemli bir pozisyon olan whipler, sadece Westminster tarzı demokrasilerde değil, diğer sistemlerde de uygulanmaktadır. Bu kurumun öncüsü olması sebebiyle diğer sistemlerin Birleşik Krallık'ı örnek aldığı söylenebilir. Whiplerin İngiliz Parlamentosunda önemli bir rol oynadıkları ve modern siyasal sistem içinde kritik bir role sahip oldukları görülmektedir. Bu bağlamda da whipleri yasama organının ve partilerin güçlü üyeleri olarak değerlendirmek mümkündür. Aynı zamanda iktidar partisinin bazı whip olan üyelerinin Kabinede de yer aldığını unutmamak gerekir.

Yasama ve yürütme organı içindeki kurumsallaşma süreci neredeyse siyasal partilerin ortaya çıkışıyla eş zamanlı ilerlemiştir. Tarihsel süreç içerisinde -günümüzde olduğu gibi- iktidarda olan partinin whipleri bu organlar içerisinde daha fazla pozisyon ve güç elde etmişlerdir. Sadece milletvekili olmayıp bakanlık pozisyonlarına gelmeleri, yasama ve parti üyeleri üzerindeki etkileri whiplerin öne çıkan güçlü yanlarını oluşturmaktadır.

Parlamente hükümet sistemi ve iki partili yapı içinde whipler siyasal istikrarın sürdürülmesinde de önemli aktörler olarak değerlendirilebilirler. Hükümet sistemine ve siyasal istikrara katkılarının yanında, çalışmada da belirtildiği gibi parti stratejilerini uygulama ve parti uyumunu sürdürmede önemli bir pozisyonda bulunmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde hem siyasal istikrar hem de parti disiplinini sağlama özellikleri öne çıkmaktadır.

Whiplerin sahip oldukları bu özelliklerin -yukarıda da bahsedildiği gibi- eleştirildiğini de belirtmek gerekir. Aslında parlamente demokrasi konusunda örnek bir sistem olan İngiliz Parlamentosunda böyle bir pozisyonun bulunması, halk egemenliği ilkesiyle çelişip çelişmediği ya da bağdaşıp bağdaşmadığı tartışılabilir. Böyle bir çalışmanın başka bir araştırmanın konusu olarak ortaya konması ilgi çekici olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abel, D. (1955). "The Whip in History", Parliamentary Affairs, IX:230-237. <https://academic.oup.com/pa/article-abstract/IX/2/230/1518954?redirectedFrom=fulltext> (Erişim tarihi: 07 Mart 2020).
- Agozino, B. (2015). "The Whip in the House: Rituals of Social Control in Parliament and in Society", Sociology and Criminology-Open Access, 3(1):1-6. <https://www.longdom.org/open-access/the-whip-in-the-house-rituals-of-social-control-in-parliament-and-in-society-2375-4435-1000118.pdf> (Erişim tarihi: 27 Şubat 2020).
- Aslan, S. (2015). "Siyasal İktidarı Etkileme Yöntemlerinden Biri Olarak Lobcilik", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23:1-6. <https://dergipark.org.tr/pub/dpusbe/issue/4765/65486> (Erişim tarihi: 06 Mart 2020).

- BBC, British Broadcasting Corporation, <https://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-50236141> (Erişim tarihi: 21 Şubat 2020).
- BBC, British Broadcasting Corporation, <https://www.bbc.com/news/newsbeat-49578000> (Erişim tarihi: 25 Şubat 2020).
- BBC, British Broadcasting Corporation, <https://www.bbc.co.uk/academy/tr/articles/art20150408081952607> (Erişim tarihi: 20 Şubat 2020).
- Gladstone, V. (1927). “The Chief Whip in the British Parliament”, The American Political Science Review, 21(3):519-528. <https://www.jstor.org/stable/1945506> (Erişim tarihi: 22 Şubat 2020).
- Gov.UK, Government of United Kingdom <https://www.gov.uk/government/news/latest-updates-on-ministerial-appointments-13-february-2020> (Erişim tarihi: 22 Mart 2020).
- Hencke, D. (2009). “A New Politics: Curbing the Whips”, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2009/may/20/parliament-reform-whips> (Erişim tarihi: 16 Mart 2020).
- Kama, S. (2016). “Parlamenter Hükümet Sistemi Olarak “Westminster Modeli” Britanya Örneği Üzerine Bir Deneme”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(2):161-201. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27645/291348> (Erişim tarihi: 19 Şubat 2020).
- Kapelusz, F. (2017). “Democracy Inside Out”, tarihinde <https://libcom.org/library/democracy-inside-out-fedor-kapelusz> (Erişim tarihi: 16 Mart 2020).
- Kara, F. (2012). “Birleşik Krallık Avam Kamarası Çalışma Usul ve Esasları Üzerine”, Yasama Dergisi, 7(21):7-50. <https://jurix.com.tr/article/8584> (Erişim tarihi: 16 Şubat 2020).
- Karasu, K. (2009), “İngiltere’de Kamu Yönetimi”, Güler B. A. vd. (Ed.), Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri, içinde, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kurumsal Aktarım, “İngiltere’de Siyasal Partiler”, <http://kuramsalaktarim.com/ingilterede-siyasi-partiler/> (Erişim tarihi: 15 Mart 2020).
- Labour, Labour Party, <https://labour.org.uk/people/shadow-cabinet/> (Erişim tarihi: 20 Mart 2020).
- Loveland, I. (2018). Constitutional Law, Administrative Law, and Human Rights: A Critical Introduction. 8. baskı, Oxford: Oxford University Press. <https://books.google.com.tr/books?id=zmdRDwAAQBAJ&pg=PA110&lpg=PA110&dq=loveland+whip+pairing&source=bl&ots=hXk1RQNpDr&sig=ACfU3U3RC05r9PK2Yj5cLc6dJH2gIcQUYA&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwi9h4G51PLoAhVZwsQBHZAMB7UQ6AEwDXoECAsQLA#v=onepage&q=loveland%20whip%20pairing&f=false> (Erişim tarihi: 13 Mart 2020).
- Marshall, J. (2019). “The Whipping System an Free Voting”, <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/whipping-system-and-free-votes> (Erişim tarihi: 09 Mart 2020).
- Napier C. & Labuschagne, P. (2014). PARLIAMENTARY WHIPS IN THE MODERN ERA: A PARLIAMENTARY NECESSITY OR A HISTORICAL RELIC?.Southern Journal For Contemporary History, 39(1):38-54. <http://journals.ufs.ac.za/index.php/jch/article/view/274> (Erişim tarihi: 07 Mart 2020).
- Roskin, M. G. (2012). Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya ve Kültür, 3. baskı, B. Seçilmişoğlu (Çev.), Ankara: Adres Yayınları.

- Ruttan, C. (2012). ‘Just Try to Keep Them Happy’: Whips and Party Cohesion in the Ontario Legislature. Paper presented at the 2012 Annual Meeting of the Canadian Political Science Association, Edmonton, Alberta. Çalışma Metni. Toronto. <https://www.cpsa-acsp.ca/papers-2012/Ruttan.pdf> (Erişim tarihi: 16 Şubat 2020).
- Searing, D., & Game, C. (1977). Horses for Courses: The Recruitment of Whips in the British House of Commons. *British Journal of Political Science*, 7(3), 361-385. doi:10.1017/S0007123400001034
- The Public Whip, <https://www.publicwhip.org.uk/faq.php#clarify> (Erişim tarihi: 20 Mart 2020).
- Thompson, L. (2018). “Pairing and Why It Matters in the House of Commons”, <https://theconversation.com/pairing-and-why-it-matters-in-the-house-of-commons-100278> (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).
- W4MP, Working for an MP, <http://www.w4mp.org/library/parliament-guides/whos-who/whips-and-their-work/> (Erişim tarihi: 03 Mart 2020).
- Walpole, J.; Kelly, R. & Powell, t. (2008). “The Whip’s Office” <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN02829> (Erişim tarihi: 01 Mart 2020).